

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan kokous

Aika 17.9.2024 klo 12–14, HYBRIDI-kokous [valtioneuvosto (Snellmaninkatu 1, kokoustila Konselji) TAI Teams-etäyhteys]

Osallistujat

Kinnunen Arne, kehittämisneuvos, OM (osallistui ainoastaan kohdan 3 käsittelyyn)
Järvinen Saija, neuvotteleva virkamies, OM (puheenjohtajan sijainen tässä kokouksessa)
Tykkyläinen Juha, käräjätuomari, Päijät-Hämeen käräjäoikeus
Mäenpää Pia, valtionsyyttäjä, Valtakunnansyyttäjän toimisto
Jauhiainen Aino, väitöskirjatutkija, KRIMO/HY
Kankainen Heidi, johtava asiantuntija, SM
Rikberg Lars, sovittelujohtaja, Länsi-Uudenmaan sovittelutoimisto
Svensk Merja, vapaaehtoissovittelija, Helsingin sovittelutoiminta
Toivonen Anne, kouluttaja, Aseman lapset ry
Rimpilä Ilona, kehittämisspäällikkö, THL
Heikkinen Pekka, poliisitarkastaja, POHA
Kivimäki Tatja, erikoissuunnittelija, RISE
Kosonen Minna, erityisasiantuntija, THL, siht.

Poissa

Keinänen Jari, johtaja, STM
Koivukangas Jaana, kehitysjohtaja, RIKU
Laurila Riku, asiointipäällikkö, Varsinais-Suomen hyvinvointialue (varajäsen)

Kutsuttuna Laura Terho, neuvotteleva virkamies, STM

1. Kokouksen avaus ja järjestäytyminen

a) Kuntaliiton jäsenyys

Rimpilä toteaa, että neuvottelukunnassa on Kuntaliiton jäsenyys. Nyt sekä varsinainen jäsen että varajäsen jääneet pois. Pyydetäänkö Kuntaliittoa nimeämään uusi jäsen neuvottelukunnan loppukaudelle (kausi päättyy 31.7.2025)?

Kankaisen mukaan kunnan edustaja tulisi ehdottomasti olla neuvottelukunnassa, mikäli tulevat muutokset toteutuvat. Myös muut samalla kannalla.

Pyydetään Kuntaliittoa nimeämään uusi jäsen.

b) Viimeisin lausunto julkaistu (THL sivuilla):

<https://thl.fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu/sovittelun-johtaminen-ohjaus-ja-valvonta>

Rimpilä esitti kiitokset neuvottelukunnan jäsenille lausunnon laatimisesta.

2. Sovittelulain muutosvalmistelu: tilannekatsaus

Terho esittelee neuvottelukunnalle lausuntokierroksen antia, lakimuutoksen taloudellisia vaikutuksia sekä etenemisaikataulua. Terho toiminut HE:n päävalmistelijana.

a) Lausuntokierroksen antia

Lausuntokierros päättynyt 5.8.2024, yhteenveto julkaistu hankkeen sivuilla (<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM094:00/2023>). Lausuntoja yhteensä 115; ¾ suhtautui erittäin tai jokseenkin kielteisesti, ¼ suhtautui erittäin tai jokseenkin myönteisesti. Esitys eduskunnalle ensi viikon maanantaina (23.9.2024), jolloin myös lopullisen HE:n sisältö tulee julkiseksi.

b) Taloudelliset vaikutukset

Hankkeen kustannusvaikutukset muille hallinnonaloille noin 3,25 miljoonaa euroa, mikäli kaikki sovitteluun ohjatut lähisuhdeväkivalta-asiat etenisivät rikosprosessissa. Muita välillisiä kustannuksia mahdoton arvioida. Laskennallisiin kustannusarvioihin liittyy kuitenkin epävarmuuksia. Säästöjä voidaan ajatella myös kertyvän, kun resurssia vapautuu muihin sovitteluihin; erityisesti lasten ja nuorten sovittelut. Talousarvioesitys eduskunnalle myös 23.9: kieltoon ehdotetaan 1,9 miljoonaa, joka kohdistuisi poliisi-, syyttäjä- ja tuomioistuinviranomaisille.

c) Etenemisaikataulu

Esitys annetaan 23.9. ja tavoitteena on, että laki on julkaistu säädöskokoelmassa 31.12.2024 mennessä, jolloin se on voimassa 1.1.2025 alkaen.

Todettu tilanteen olevan haastava, kun muutosvalmistelun lähtökohdaksi otettu lukittu lopputulos. Kankainen huomauttaa myös osoitetun määrärahan olevan huomattavasti pienempi kuin laskennallinen tarve. Myös osapuolten riippuvuussuhdetta tulisi miettiä enemmän. Terho ei tässä vaiheessa voi kommentoida mahdollisia muutoksia tulevaan esitykseen

Rimpilä kysyy, onko sisällön suhteen enää vaikutusmahdollisuuksia. Terho toteaa, että tulevilla valiokuntakuulemisilla on mahdollisuus vielä vaikuttaa: kuulemisissa kannattaa tuoda selkeästi esiin mahdolliset vaikutukset.

Pohditaan tarpeita ja aikataulua palveluntuottajien tiedottamiselle HE:n etenemisen edistymisestä. Pohdittavaksi tulee myös uuden lain implementointiin liittyvät tukitarpeet palveluntuottajille. Nostetaan tämä aihe joulukuun kokouksen asialistalle.

Kankainen kysyy vielä, miten STM:n hallinnonalla on valmistauduttu uuteen asiakasryhmään mahdollisen kiellon jälkeen? Terho toteaa tähän, että soveltuvia palveluita ei ole kaikilta osin olemassa. Lapsiperheillä mahdollisuus keskustella muissa palveluissa, lapsettomille asiakkaille ei soveltuvaa palvelua.

3. Sovittelun siirtohanke: tilannekatsaus

Kinnunen kertoo siirtohankkeen tilanteesta. Tilanne selkiytyy maanantaina 23.9.2024, silloin päätökset vuoden 2025 valtionbudjetista selvillä. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että kirjausta sovittelun siirtomäärärahalle ei ole. OM:n sisällä voidaan mahdollisesti kohdentaa rahoitusta. Suunnitelmallinen tiedotus maanantain jälkeen, THL:n kautta tiedotus toimistoille.

Rimpilä kertoo, että tietoa odotetaan toimistoissa kovasti. Pohdittava, miten tiedotus hoidetaan. Kinnunen ja Rimpilä sopivat tästä erikseen.

Terhon mukaan STM:llä vahva näkemys siitä, että siirto tulee toteuttaa hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti.

4. Sovittelun toimintasuunnitelma kehittämispäällikön virkavapaan ajan 1.9.2024 – 31.8.2025

a) Sovittelun erityisasiantuntijan sijainen Minna Kosonen esittäytyy

Minna Kosonen aloittanut sovittelun määräaikaisena erityisasiantuntijana 16.9.2024. Kyseessä sijaisuus, joka kestää 31.8.2025 saakka.

Kosonen siirtyy Rimpilän tilalle neuvottelukunnan sihteerin tehtävään. Rimpilä mukana neuvottelukunnan kokouksissa kehittämispäällikön roolissa ilman neuvottelukunnan jäsenyyttä.

b) Rikos- ja riita-asioiden sovittelun vuosisuunnitelma THL:ssä

Rimpilä alustaa. Jatketaan työskentelyä THL:n strategialinjauksiin istuvan sovittelun toimintasuunnitelman mukaisesti. Kehittämisen päälinjat: lasten ja nuorten sovittelu, tuki ja ohjaus kentälle muutoksissa, tietojärjestelmän kehityksen turvaaminen, tietosuoja ja tietoturva sekä kansallinen ja pohjoismainen yhteistyö. Syksyn 2024 ja kevään 2025 osalta käytiin läpi yksityiskohtaisemmin suunnitelman sisältöjä.

Rimpilä pyytää neuvottelukunnan kannanottoa ja mahdollisia lisäehdotuksia toimintasuunnitelmaan.

Järvinen toteaa, että lasten ja nuorten asioista useita kirjauksia erinäisissä toimenpideohjelmissa, joten kuulostaa hyvältä, että tämä huomioitu myös sovittelun toimintasuunnitelmassa. Vastuun ottamisen ja vastuun kantamisen teema tulee nostaa esiin tässä yhteydessä. Heikkinen nostaa esiin jo aiemmin puheissa olleen ennalta estävän sovittelun ja sovittelun huomioimisen entistä varhaisemmassa vaiheessa. Rimpilä toteaa, että etenemismahdollisuuksia ja uusia yhteistyön virittämismahdollisuuksia tulee tarkastella jatkossa, kun sovittelun painopiste muuttuu.

Kankainen toteaa, että SM:n näkökulmasta fokus lasten ja nuorten sovitteluun on tärkein: nuorten- ja katurikollisuuden torjunnan kannalta sovittelun kanssa tehtävä yhteistyö ensiarvoisen tärkeää. Myös yhteisösovittelun menetelmiä on hyvä nostaa nuorten asioiden yhteydessä esiin.

Minna Kosonen

17.9.2024

Rikbergin mukaan toimintasuunnitelma vaikuttaa hyvältä, katusovittelu linkitetty toimintaan. Sovittelun talous huolestuttaa. Valtionkorvauksen indeksikorotukset jääneet toteutumatta, palkat ja muut kulut samanaikaisesti kuitenkin nousseet. Resurssitilanne mietityttää ajatellen lisääntyviä, usein työläitä lasten ja nuorten sovitteluja. Tulkki- ym. tarpeet lisääntyvät, ja resurssia käytetään eri tavoin lsvv-asioiden ja lanu-asioiden osalta.

Rimpilä toteaa huolen olevan ilmeinen ja tiedossa oleva. THL:lla on olemassa realistinen näkemys resursseista ja niiden mahdollistamista toimenpiteistä. Mitään uutta ei ole tulossa, vaan nyt vahvistetaan ja edistetään olemassa olevia toimia ja rakenteita, sekä tarkastellaan näitä uudessa valossa. Iloitaan myös poliittisesta, positiivisesta huomiosta: kansanedustaja Saku Nikkanen tehnyt toimenpidealoitteen sovittelutoimistojen käyttämisen lisäämisestä vakavien koulukiusaamistapausten sovittelussa. Aloite edennyt lakivaliokunnan käsittelyyn.

5. Muut asiat

a) Kuulumiset Tallinnan konferenssista (toukokuu 2024)

Svensk alustaa. Konferenssi ollut sekä rakenteeltaan että sisällöltään mielenkiintoinen. Svensk keskittyi erityisesti nuorten pajoihin, joissa osin interaktiivista työskentelyä. Tarkempi konferenssimuistio toimitetaan neuvottelukunnan jäsenille.

Konferenssi tuonut näkyväksi restoratiivisuuden laajuuden. Konferenssissa pohdittu, tulisiko restoratiivisen oikeuden olla uusi ihmisoikeus. Esiin nousi myös nuorten erilainen ajatusmaailma oikeus- ja vastuukäsityksiin: ne, jotka eivät ole olleet paikalla tapahtumassa, eivät ole vastuussa, vaikka olisivat muutoin yllyttäneet tapahtumaan.

Kankainen tuo esille, että samankaltaista ilmiötä esiintyy muuallakin, mm. lastensuojelussa. Nuorten tunnekylmyys, empatiataidottomuus ja välipitämättömyys yleistynyt. Tuleeko huomioida jatkossa sovittelun edellytysten selvityksessä; ketkä ovat valmiita ja kykeneviä ottamaan vastuuta sovittelussa ja toisaalta, keiden asiat tulisi hoitaa lastensuojelun tms. keinoin.

Järvinen korostaa sovittelun roolia jatko- ja tukipalveluihin ohjaamisessa, ei vain korvausasioissa.

b) Sovittelun vuositilasto

i. Lyhyt yhteenveto

Rimpilä kertoo vuoden 2023 tilastoraportin olevan viimeistelyvaiheessa, aloite- ja asiakasmäärissä pientä kasvua. Sovitteluprosessin käynnistymisprosentti 57 %, osoitus ammattihenkilöstön ammattitaidosta edellytysten arvioinnin suhteen. Sopimukseen päätyneiden aloitteiden prosentuaalisessa laskutavassa muutos aiempiin vuosiin, mukaan ei lasketa myönteisen päätöksen saaneita aloitteita, joiden sovitteluprosessi on kesken.

Minna Kosonen

17.9.2024

ii. Neuvottelukunnan ehdotuksia tilastoinnin jatkokehittämiseksi

Järvinen toivoo työkorvausten tarkempaa tarkastelumahdollisuutta; mahdollisuus muutokseen työkorvausten lisäämiseksi, mahdollisuus yleishyödylliseen toimintaan vahingon korvaamiseksi.

Jauhiainen toivoo näkyväksi alueellisia eroavaisuuksia tiettyjen rikosten sovitteluun ohjautumisessa paikkakuntakohtaisesti, väkivaltarikokset tilastoitu eri tavalla rikosten tilastoissa. Olisi myös kiinnostavaa katsoa, päästäänkö jossakin rikostyyppissä sovintoon paremmin kuin jossain toisessa. Myös sopimusten täyttyminen ja seurantojen määrä kiinnostaa ja se, kuinka monessa saatiin seurannan jälkeen tieto toteutumisesta.

Rikberg kertoo, että sopimuksen täyttyminen kuuluu prosessiin, tieto saatavissa helposti. Työkorvausten tarkastelu tärkeää. Alle 15- ja alle 18-vuotiaiden määriä hyvä nostaa esille, näin voisi saada enemmän näkyvyyttä ja korvausten määrää mahdollisesti kasvatettua.

c) Muut julkaisut ja tulevat hankkeet**i. Valtionkorvauksen käytön ohjeistus ja sovittelun talous**

Rimpilä ja Kosonen käyneet THL:n talouspäällikön Juha Kekkosen kanssa läpi vapaaehtoisten kulukorvausohjetta, muutamia täsmennyksiä tulossa.

ii. Oppaat ja ohjeet

Laajennettu sovittelu ja Alaikäiset ja vajaavaltaiset sovittelussa -oppaat edelleen tekeillä. Arvioitu julkaisuaika syksy 2024.

iii. Katusovittelu ja nuorten sovittelujen jatkokehittäminen

Katusovittelu halutaan entistä tiiviimmin ja laajemmin mukaan sovittelutoimintaan, uusin katsein kohti tulevaa. Katusovittelun projekti- ja asiantuntijatyöryhmissä pohdittu toimenpiteitä ja strategiaa tähän. Tavoitteena nyt katusovittelijoiden taustaorganisaation kontaktointi ja ymmärryksen lisääminen sovittelusta työmenetelmänä.

Keskusteltu hyvän käytännön mallin laatimisesta lasten ja nuorten sovitteluun sekä poliisin ankkurikäsikirjan päivitysprosessiin osallistumisesta.

d) Neuvottelukunnan kokoukset ja vierailutoiveet

Seuraava kokous 3.12. klo 12.00–14.00. Rimpilä ja Kosonen selvittävät mahdollista vierailukohdetta joko joulukuun kokoukseen tai kevätpuolelle. CMI:n kontaktointi ei ole vielä tuottanut tulosta.

Joululounas kokouksen yhteyteen 3.12.2024, mikäli vierailukohde siirtyy kevätkaudelle.

Kevään 2025 kokousaikojen haarukointi hoidetaan jäsenille lähetettävällä Webropol-kyselyllä.